

Реабілітований

Микола Руденко

1

Не будіть його, пастушки,—
Хай під явором спочива.
В нього вчилися наші батьки,
Як помножити два на два.

Телескопа робили вони —
Чи віднайдеться край небесам?..
Він довчив їх аж до війни —
І в окопи вирушив сам.

Не штовхайте його, не будіть.
Бач, сп'яніла стара голова.
Краще сіна йому підкладіть,
Бо й з батьками таке бува.

В нього рідних давно нема.
Був синок, та про це не тре...
Лиш надійде люта зима,
Тітка Мотря його бере.

Тяжко стогне він на печі,
Як не випаде перваку.
І лякає Мотрю вночі,
Що повіситься на гаку.

А добуде пійло бридке —
Знов прокинеться чорна нудьга.
І тоді він розкаже таке,
Що й на серце камінь ляга.

Плачуть жалісливі баби,
Та й мужик сльозу не спиня.
Кат і той би заплакав, якби
Сам цього не творив щодня.

Хоч вона, проклята, й пече,
Та сьогодні мій сабантуй.
Слухай. Мотре...
Налий іще,
Свого вчителя почастуй.

Що ж. полон — це тобі не мед.
Дріт колючий не для зубів.
З вишки строчить сліпий кулемет,
Заривають нас без гробів.

І мене б, можливо, отам
Перетерли на табірний пил.
Та я в думці кричав катам:
Мертвий вийду з ваших могил!

Бо у мене росте синок.
А йому потрібна земля —
Та земля, де кожен росток
Очі росами звеселя.

І, звичайно, не тільки мій —
Всі ви, діти, мої, мої...
Ми, беззбройні, пішли на бій
І прорвались в нічні гаї.

Помирали в болотній воді,
Знемагаючи від погонь.
Рвали тіло вівчарки руді,
Парабелум влучав до скронь.

А проте я пройшов до своїх,
І мене прийняли, мов брати.
Як тепер не звалюся з ніг,
До Берліна зумію дійти.

Били міни в окопчик наш,
Вибухали серед ровів.
А уранці у свій бліндаж

Мене слідчий на допит вів.

Проти мене він молодий,
Так собі, вугруватий стригун...
...Та ні хліба вже, ні води —
Бо тепер я німецький шпигун!

Спікся в серці болючий шов,
Рвалась в пам'яті світла нить.
Та невже ж я пекло пройшов,
Щоб на інше його змінить?

Знов на вишці стирчить кулемет,
А довкола колючий дріт...
Е-е, для вас уже не секрет,
Що то був за жахливий світ!

Вісім років прожив я там,
Вже й десятку б мені кінчать...
Але став я на зло катам
Щось незвичне в собі помічать.

3

Щось незвичне...
Мотре, налий...
Я, здається, п'яницею став.
Так чи сяк, але мій малий
На твоїх руках виростав.

Я не знав, що Марії нема,
Що вона у сирій землі.
Я втішав себе задарма:
Жде на мене в своїм селі.

Та й Миколку побачить хотів.
В нього личко таке ясне!..
В найстрашнішому із світів
Мрія ця зберегла мене...

Якось вів нас сержант-конвоїр,

А на вищій солдат стояв.
Його дивний скорботний зір
В серці викликав іншу яв.

Пригадався Миколка мій —
Як він мружив очі сумні,
Коли ми вирушали в бій
Під старі козацькі пісні.

Десять років йому було —
Перейшов у четвертий клас.
Строєм рушили за село,
А Миколка проводив нас.

Поруч матері на горбу
Довго нам задивлявся вслід...
Недитячу його журбу
Я носив десять довгих літ

Спомин той у душі мимохить
Все настроїв на інший лад.
Адже час не жде, не стоїть —
Вже й Миколка, певне, солдат.

І відтоді мій сон — не сон
Я на нари валився з ніг —

І одразу ж крізь морок зон
В сновидіннях до вишки біг.

Посміхався мені солдат.
Мовби тут ні смертей, ні бід.
Остогидлий його автомат
Геть летів за колючий дріт.

І вставала над нами зоря,
Мовби крила нам видав Бог —
Через гори, ліси, моря
Крила ті нас вели обох.

Червоніло сонце здаля,

Закликало в захмарну синь.
І кричали небо й земля:
— Це ж Микола...
Твій рідний син!..

Прокидались під рейки дзвін.
Крила танули десь вві сні.
Та я бачив, я знав, що він
Пильно в спину дививсь мені.

Станься те, що я ждав, хотів
Мені волю даровано знов! —
На великий подив катів,
Я б із табору не пішов.

Я боявсь, що помре мета,
Мріям прийде лихий кінець,—
Бо загине омана свята,
Лиш ім'я назове боєць.

4

Ранки табірні, ночі гіркі
У душі не просвітлює час.
Люди, люди! Хто ж ми такі?
Звірам соромно, мабуть, за нас.

Доживаю старечі дні,
Але думка в серце стріля:
Як нас, люди,— скажіть мені,—
Ще тримає свята земля?..

Ранок той не забуду повік,
Це було відчування скрут:
Мовби дням своїм чорний лік
Знов почати я мусив тут.

Щось у грудях смоктало мене,
Гніт на серці тяжкий лежав.
Осоружне життя земне
Я за кару страшну вважав.

Був я, мабуть, схожий на пеня
Що не здатний уже до життя...
І, як завше, мене в той день
Знов не зрадило передчуття.

Нас вели повз колючий дріт,—
Прямо йди, ані кроку вбік.
О, на вишку мені б не слід
Кидать оком з-під пухлих вік!

Та я глянув туди й пізнав
Рідні очі, вологі від мук:
Хлопець ніби з вишки пірнав,
Вниз відкинувши кисті рук.

І тоді я умить збагнув:
Не збрехав мені віщий сон.
— Та-ту! Та-ту! — зойк розітнув
Мертву тишу табірних зон.

Спершу радість і торжество,
Потім дум відчайдушний рій.
Жахом сповнилося єство:
Що ти робиш, хлопчику мій?..

Де ж, Миколо, твій автомат?
Не кричи.
Постривай.
Спинись!..
Та нічого не чув солдат —
Він стогнав і сповзав униз.

Він сповзав на іржавий дріт,
Він на нього упав грудьми...
Люди, людство... Жорстокий рід!
Що ти робиш з своїми дітьми?..

Розстріляли...
За що, скажіть?..
Тим смертям не кінець іще...
Люди, вузлики зав'яжіть,—

Хай та згадка совість пече.

А якщо у непевній ході
Пам'ять згубите серед пітьми,
То чи зможете ви тоді
Називати себе людьми?..

5

Не будіть його, пастушки...
Тітка Мотря по нього йде.
Вона в хаті на подушки
Спати п'яного покладе.

Відіспавшись, він вийде в двір,
Попрямує в старий окоп
І з тринога націлить до зір
Саморобний свій телескоп.

Помагає до пастушків:
Гей, підходьте сюди мерщій.
Так він кликав їхніх батьків
В давній молодості своїй.

Телескопа, хлопче, не зруш,
Це — Юпітер...
Отож затям:
Є там те, що до наших душ
Увійшовши, зветься життям.

Гляне Мотря: чого б воно
Так дрижить у старого рука?
Може, вчитель уже давно
На Юпітері сина шука?

Чи, можливо, вірить: свого
Люди щастя там досягли?..
Ой, не дай вам, Боже, того,
Що земляни пережили!

Як земний заповіт велить

І навчає прадавній час,
Крові ближнього бійтесь пролить.
Бо прокляття впаде на вас.

І відтоді через віки
Вам по крові брести й брести...
Добрі хлопці — оті пастушки.
Але звідки ж беруться кати?